Aktualności

Piotr Kaleciak (1915 – 1978) - in memoriam...

06/06/2018, dodał: **Magda Polańska**

9 czerwca b.r. mija czterdziesta rocznica śmierci wielkiego społecznika, nauczyciela, etnografa, propagatora kultury ludowej, Zagórzanina - Piotra Kaleciaka. To okazja, aby przypomnieć jego dokonania dla regionu.

Urodził się 4 czerwca 1915 roku w Kasinie Wielkiej w rodzinie chłopskiej (syn Ludwika i Jadwigi z Kalitków). Szkołę powszechną ukończył w rodzinnej miejscowości, a gimnazjum klasyczne w najbliższym większym mieście swojego regionu - Nowym Sączu, wreszcie w niedalekim również Tarnowie. Z nowosądeckiego gimnazjum wyniósł zainteresowanie ludoznawstwem, z którym zaznajomił go tamtejszy nauczyciel, prof. Eugeniusz Pawłowski. Od 1928 r. stało się ono prawdziwą pasją Piotra Kaleciaka. Po ukończeniu gimnazjum pojął studia w seminarium duchownym w Krakowie, przerwane wybuchem II Wojny Światowej. Ten trudny okres przeżył w rodzinnych stronach, gdzie już w kwietniu 1940r. włączył się w działalność konspiracyjną Związku Walki Zbrojnej, a potem AK; działał pod pseudonimem „Roś". W tym czasie, podczas partyzanckiej tułaczki, związał się jeszcze bardziej z Zagórzanami. W latach 1942 – 1945 w Mszanie Dolnej i innych miejscowościach powiatu limanowskiego (od jesieni 1943 r. w Dobrej) prowadził komplety tajnego nauczania, które zaraz po wojnie przekształcił w Gimnazjum Ogólnokształcące z prawami państwowymi w Dobrej. Prowadził je do końca 1947 roku. W swoich wspomnieniach zatytułowanych „Exodus warszawiaków" tak wspomina te chwile: *„W roku 1939 miałem ukończone dwa lata filozofii, lecz nie mogąc sam uczyć się dalej już w zimie 1939/40 rozpocząłem tajne nauczanie w zakresie gimnazjum i liceum, ponieważ miałem dobrze opanowane wszystkie przedmioty, gdyż w czasie studiów utrzymywałem się z korepetycji a naukę kochałem i ze wszystkich przedmiotów miałem zawsze oceny bardzo dobre. Mój kolega szkolny, porucznik Franciszek Kaletka wprowadził mnie w marcu 1940 r. do Związku Walki Zbrojnej i wielu moich uczniów gimnazjalnych i licealnych stanowiło nasz wywiad, a następnie narybek partyzancki. Ja należałem do placówki „Mnich" i do roku 1942 działałem tak po linii wojskowej jak i oświatowej na terenie gminy Mszana Dolna. 6 stycznia 1942 r. byłem kontuzjowany przy rozbrajaniu Bahnschutzu na stacji Kasina Wielka. Wpadłem w podejrzenie u dwu tajniaków Gestapo, Reichsdeutscha inż. Romera kryptonim agencki gestapo nr 285 oraz drugiego zdrajcy sołtysa Jana Kowalczyka byłego starszego sierżanta 1 Pułku Strzelców Podhalańskich w Nowym Sączu, który jako agent gestapo miał kryptonim nr 286. Zostałem przez nich oszkalowany i we wrześniu 1942r. zaocznie skazany przez Sondergericht na karę śmierci. Dzięki pomyślnemu dla mnie zbiegowi okoliczności zdołałem zbiec, ale poszukiwany ciągle przez gestapo i policję musiałem ukrywać się i działać w innych okolicach. Od maja 1944 r. działałem na terenie Placówki „Dwór", której komendantem był również mój wieloletni kolega gimnazjalny, kapitan Wiktor Lach ps. „Wilk". W moim zasięgu były wsie wchodzące do gminy Dobra i częściowo do gminy Skrzydlna".*

Po wojnie podjął studia na Uniwersytecie Jagiellońskim jednocześnie pracując w Uniwersytecie Ludowym w Szaflarach k. Nowego Targu. W 1950 roku przeniósł się do Mszany Dolnej.

W latach 1945 – 1950 studiowała filologię klasyczną pod kierunkiem prof. dra Tadeusza Sinki na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. Dyplom magistra zdobył na podstawie napisanej po łacinie pracy *„Herodot jako etnograf".* W jej temacie przejawiły się etnograficzne

zainteresowania Piotra Kaleciaka. Dalsze dwa lata studiów (od 1946 r.) poświęcił już ściśle etnografii i socjologii, studiując u profesorów Kazimierza Moszczyńskiego i Kazimierza Dobrowolskiego. W 1956 roku otrzymał magisterium za pracę *„Rozwój narzędzi rolniczych w Kasinie Wielkiej, wsi powiatu limanowskiego, w latach 1948 – 1955 i ich rola w przeobrażeniach gospodarczych i kulturowych”*. Dyplom magistra socjologii otrzymał na podstawie rozprawy *„Tradycje pańszczyźniane w Kasinie Wielkiej i ich społeczna rola”.* Obydwie prace napisał pod kierunkiem prof. Dobrowolskiego.

W latach 1953 – 1957 był aspirantem (doktorantem) w Katedrze Etnografii Ogólnej Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie przy katedrze prof. Kazimierza Dobrowolskiego. Wówczas, pod jego kierunkiem, powstały trzy kolejne prace Kaleciaka: *„Postęp techniczny w rolnictwie w latach 1848 – 1955, jego uwarunkowanie i rola w przeobrażeniach społeczno – gospodarczych i kulturalnych”* (napisana w 1955 r., niepublikowana); *„Irracjonalne i racjonalne aspekty meteorologii w powiecie limanowskim”* oraz (praca opublikowana w *Materiałach etnograficznych z powiatu limanowskiego,* „Archiwum Etnograficzne” nr 30, z.1.1976) oraz *„Przemiany w wiedzy i wierzeniach ludowych, dotyczące zjawisk astronomicznych, dokonane w wieku XIX i XX we wsiach powiatu limanowskiego, ze szczególnym uwzględnieniem Kasiny Wielkiej* (publikacja: *Materiały etnograficzne z powiatu limanowskiego,* „Archiwum Etnograficzne” nr 30, z.2.1971).

W okresie studiów i aspirantury Piotr Kaleciak zaangażował się żywo w działalność polityczną i społeczną, m. in. był radnym Powiatowej Rady Narodowej w Limanowej, członkiem władz wojewódzkich Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Krakowie, przewodniczącym Frontu Jedności Narodu w Kasinie Wielkiej. Po skasowaniu aspirantur w 1959 roku powrócił w rodzinne strony i osiadł na stałe w Mszanie Dolnej. Przez wiele lat pracował na terenie powiatu limanowskiego oddając się działalności społecznej i politycznej. Należał do licznych organizacji społecznych, był prezesem GS-u, pracował w Urzędzie Gminnym i Związku Pszczelarskim (uzyskał nawet tytuł mistrza w zawodzie pszczelarza). Współpracował również z Towarzystwem Wiedzy Powszechnej Zarządu Wojewódzkiego w Krakowie. W ramach tej kooperacji zorganizował dla gospodyń z Mszany Dolnej szkolenia z zakresu gotowania, pieczenia, szycia i robótek ręcznych, które sfinansował Bank Spółdzielczy w Mszanie Dolnej.

P. Aniela Widzisz z Mszany Dolnej odbiera z rąk Piotra Kaleciaka jeden z egzemplarzy zeszytów limanowskich Archiwum Etnograficznego fot. Archiwum Anny Knapczyk

W latach prezesury Piotra Kaleciaka w Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Mszanie Dolnej (1957 – 1961):

- założono amatorski zespół teatralny przy GS SCH Mszana Dolna występujący w budynku „Sokoła" w Mszanie Dolnej oraz wielu miejscowościach na terenie powiatu limanowskiego. Grupa wystąpiła po raz pierwszy w 1960 r. z przedstawieniem „Grzesznicy bez winy";

- budowano mieszalnię pasz, którą oddano do użytku w 1962r.;

- w 1961r. zakupiono budynki obecnej restauracji „Magnolia" od dr. Czaplińskiej (córki dr Czaplińskiego) oraz „Lubogoszczy" (na parterze budynku była restauracja, a na piętrze biura spółdzielni);

- założono trzy spółdzielnie uczniowskie, nad którymi GS SCH Mszana Dolna sprawował patronat i zaopatrywał je w niezbędne towary: w 1959r. w Kasinie Wielkiej i Olszówce a w 1961r. w Mszanie Dolnej.

W tym czasie zajął się także badaniami etnograficznymi nad regionem zagórzańskim i Lachami Limanowskimi. Związany był z Oddziałem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego w Mszanie Dolnej, który współorganizował i od 1957 roku był towarzyszem pracy ludoznawczej Sebastiana Flizaka, wiceprezesem (od 1950), a po śmierci prof. Flizaka prezesem Oddziału (od 1972 do czerwca 1978r.). Bardzo korzystnie wpłynął na jego rozwój, powiększając go do 75 członków, których przygotowywał metodologicznie do prac terenowych, pomagał opracowywać zebrane materiały, uczył rozumieć, pielęgnować oraz upowszechniać tradycję ludową. Wygłaszał w Polskim Towarzystwie Ludoznawczym liczne referaty. Współdziałał również w pracach Zarządu Głównego PTL, uczestniczył

we wszystkich Walnych Zgromadzeniach Towarzystwa. Równocześnie gromadził prace innych działaczy swojego regionu z dziedziny etnografii i pisał własne opracowania poświęcone limanowszczyźnie. Był redaktorem dwóch zeszytów *„Materiałów etnograficznych z powiatu limanowskiego”*. Zarząd Główny Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego we Wrocławiu, którego od 1959 roku do końca życia był członkiem, docenił jego starania i wydał z jego inicjatywy prace etnograficzne mszańskich ludoznawców ze środków finansowych pochodzących z lokalnych instytucji, w formie trzech zeszytów w ramach Archiwum Etnograficznego PTL nr 30, Wrocław 1967, 1971, 1986. Był redaktorem i współautorem dwóch pierwszych; skompletował materiały do zeszytu trzeciego. Często wcielał się w role protokolanta Walnych Zgromadzeń PTL (kilka protokołów opracował do druku w „Ludzie”).

Stroje ludowe (Fot. Fr. Huzior)

fot. Materiały etnograficzne powiatu limanowskiego, Zeszyt 1

Popularyzował piękno i wartości wychowawcze kultury ludowej w szkołach, zakładach pracy oraz wśród mieszkańców poprzez mszański radiowęzeł. Dzięki temu wiele zabytków ocalało i trafiło do muzeów.

Był autorem prac naukowych z etnografii i socjologii: *„Monografia wsi Kasina Wielka”* opublikowana w „Materiały PTL” (Wrocław 1960); *„Medycyna Ludowa w zachodniej części województwa nowosądeckiego w drugiej połowie XIX w. i pierwszej połowie XX w. (do roku 1960)”*; *„Medycyna ludów świata a potrzeby współczesności”* (1976); *„Dola dziecka wiejskiego w okresie międzywojennym, ze szczególnym uwzględnieniem wsi powiatu limanowskiego”* (1956r.).

Przyjaźnił się z innymi folklorystami, m. in. z Leonem Józefem Szewczykiem i Walentym Gawronem.

Piotr Kaleciak był też społecznikiem; był radnym Powiatowej Rady Narodowej w Limanowej, w latach 1965 – 1975 radnym Miejskiej Rady Narodowej w Mszanie Dolnej w dwóch kadencjach, członkiem Komisji Oświaty, przez długi czas był działaczem i członkiem władz wojewódzkich Towarzystwa Wiedzy Powszechnej w Krakowie. Był mocno zainteresowany rozwojem Kasiny Wielkiej, w której przez lata przewodniczył Frontowi Jedności Narodu, zabiegał o jej elektryfikację, budowę Szkoły Podstawowej nr 1 i uświetnienie obchodów 600 - lecia wsi (1963r.).

Reprezentował województwo krakowskie na Kongresie Kultury w Warszawie. Angażował się w prace społeczne GS SCH i Spółdzielczości Ogrodniczej; był społecznym członkiem Zarządu Banku Spółdzielczego w Mszanie Dolnej (od 1975 do 9 czerwca 1978r.). Był również prezesem koła pszczelarzy w Mszanie Dolnej (do 1976r.) i członkiem Zarządu Powiatowego oraz Wojewódzkiego Polskiego Związku Pszczelarskiego (na terenie Kasiny Wielkiej prowadził własną pasiekę). Należał do Rady Towarzystw Kulturalnych województwa nowosądeckiego. Jego działalność została dostrzeżona i doceniona przez społeczności, na rzecz których działał. Odznaczony został Medalem Zwycięstwa i Wolności (1945), odznakami: Tysiąclecia Państwa Polskiego i Zasłużonego działacza ruchu spółdzielczego (1969), a w 1978r. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

fot. Materiały etnograficzne z powiatu limanowskiego, Zeszyt 3

Zakres działalności Piotra Kaleciaka był obszerny i bogaty. Z jednej strony działalność naukowa, współpraca z towarzystwem naukowym (PTL), animowanie życia intelektualnego swojego regionu poprzez udział w stworzeniu Oddziału PTL w Mszanie Dolnej i mobilizowanie miejscowych miłośników folkloru do twórczości naukowej (redagowanie „limanowskich” zeszytów Archiwum Etnograficznego), z drugiej zaś działalność oświatowa i polityczna. Do tej pierwszej zaliczyć należy jego udział w tajnym nauczaniu i tworzeniu gimnazjum w Dobrej oraz pracę na stanowisku profesora w tym gimnazjum, a także jego działanie na rzecz oświaty rolniczej, rozwijanie spółdzielczości, mobilizowanie ludności do czynów społecznych, m. in. budowy szkoły.

Piotr Kaleciak był gorącym miłośnikiem kultury wsi, z której wyszedł; to urodzony społecznik i działacz. Odznaczał się ponadto wielką prawością charakteru i absolutna uczciwością, a równocześnie wielką życzliwością dla ludzi, chęcią niesienia pomocy radą i czynem. W środowisku etnograficznym był lubianym i szanowanym kolegą; w Polskim Towarzystwie Ludoznawczym był tym, na którego pomoc można było zawsze liczyć.

Swoją żonę, Kazimierę Paszkowską, zaraził miłością do kultury ludowej. Byli małżeństwem bezdzietnym.

Piotr Kaleciak z żona Kazimierą fot. Materiały etnograficzne z powiatu limanowskiego, Zeszyt 2

Zmarł 9 czerwca 1978r. w Limanowej; spoczywa na cmentarzu parafialnym w Mszanie Dolnej.

Opracowała Magdalena Polańska na podstawie materiałów przekazanych przez Annę Knapczyk.

Bibliografia:

- Elżbieta Wojtas – Ciborska *Księga limanowian. Biografie ludzi związanych z ziemią limanowską;* Limanowa, 2006

- *Materiały Etnograficzne z powiatu limanowskiego*, zeszyt 3; Archiwum Etnograficzne nr 30, Polskie Towarzystwo Ludoznawcze, Wrocław 1986

- Kronika Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska" w Mszanie Dolnej – informacje przekazane przez Prezesa Jacka Wardyńskiego

- Materiały archiwalne udostępnione przez Annę Knapczyk.